

ISBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul I.

No. 5.

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . *M. Sadoveanu*
A. Toma . . . . . *Stelcelor*
A. Mândru . . . . . *Cântecul fecioarei*
Alexandrina Scurta *Visul spicelor*
Al. Cazaban . . . . . *Răzbunare*
G. I. Stratulat . . . *Fior*
N. Davidescu . . . . *Inoptare*
Hortensia Popadal-Bengesu . *Cerșetorii*
Victor Eftimiu . . . *Decembrie*
Bragoș Protogopescu-Blebea . *Seară de Septembrie*

CRONICI:

D. Nanu: *Ruguri*; *L. Rebreanu*: *Dama cu camelii*; *I. Vianu*: *În jurul psihologiei lui Wilhelm II*; *F. Șirato*: *Grafica*; *Insemnări* (*Sărbătoarea pâinei și Majestatea Morții*).

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

Apare Sâmbăta

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMĂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI :

Z. Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Em. Ciomac, Nichifor Crainic, Radu Cosmin, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, G. Gregorian, E. Lovinescu, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, I. Minulescu, D. Nanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu-Blebea, Mircea Rădulescu, L. Rebreanu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, Alexandrina Scurtu, M. Sorbul, G. Stratulat, Caton Theodorian, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN . . . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la *Librăria Alcalay & Co.* și la administrația revistei.

Redacția și Administrația : Strada Sărindar No. 14

BCU Cluj / Central University Library Cluj
BUCUREȘTI

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Str. Cămpineanu, No. 40.

ULTIMA NOUȚATE

EDITURA LIBRARIEI ALCALAY & CO.

RAFUIALA

SCHIȚE ȘI NUVELE DE
L. REBREANU

Se află la toate librăriile din România Mare

PREȚUL 5 LEI

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

ANUL I, No. 5.

17 MAIU 1919.

M. SADOVEANU

(Revizuire morale după război)

D. M. Sadoveanu intervine în chestia situației morale a amora dintre redactorii „Insemnărilor literare”. Sub semnătură Foarte leal.

D. Sadoveanu e un om cu simțul răspunderii. Cei ce s'au ridicat „împotriva colaboratorilor „Insemnărilor”, scrie d-sa, insinuiază, calomniază, fac procese de idei și intenții. Unii predică și asasinatul”. — Pentru un om de măsura d-lui Sadoveanu, grele cuvinte.

Și cine suntem noi? „Oameni care ne-am simțit străini de acest popor; indiferenți de chestiile naționale; „sus-trasi” dela serviciul militar; consumatori inutili în timpul războiului; oameni de afaceri”. Scoborît ton.

În față stă blocul moral al „Insemnărilor”: răscolitori ai sufletului național, luptători de tranșee, oameni de convingeri vechi și nesdruncinate. Și cum d. Sadoveanu a călătorit în multe străinătăți, ne trimite „cu mijloacele noastre neleale și necivilizate” în... Cafreria. E, probabil, țara pe care o cunoaște mai bine.

* * *

Și, totuși, d. Sadoveanu e un om cumpătat și sobru în cuvinte. E un scriitor de talent; e chiar un mare poet al naturii. În amurgul nedrept al prețurii publice ce se lasă peste opera lui mai nouă, d. Sadoveanu nu are un mai cold apărător decât mine. E drept că n'am mai scris nimic de vreo zece ani despre cărțile lui. Aștept să scriu

numai bine. Aștept ca totul să se armonizeze într'o impresie unitară și definitivă. Prin urmare nu „socotesc valorile literare după sentimentele patriotice și ideile politice”. Talentul literar al d-lui Sadoveanu, în limitele lui, e în afară de discuție. Nu ne privește decât atitudinea morală a scriitorului față de războiu. Prilej de a începe deci revizuirile întrerupte. Nu dintr'un spirit pamfletar ci din nevoia de a lumina, cuminte și măsurat, opinia publică. Și mi se pare chiar că voi lumina și pe d. Sadoveanu. Căci bunul meu prieten se apără de o mulțime, de lucruri de care nu l'învinuiește nimeni și e departe de a bănuși adevărata incoerență morală în care se sbate de patru ani. Are deci nevoe de o lămurire. Ii voi încărca și ușură totdeodată conștiința.

* * *

D. Sadoveanu e un sincer iubitor al țărâniei. E un fapt: d. Sadoveanu are o întregă activitate pentru lumina-rea poporului, a redactat ziare pentru țărânie, a făcut șezători literare, a răscolit Bucovina și poate și Ardealul, ducând cuvântul bun al culturii românești. De netăgăduit. D. Sadoveanu a fost și un naționalist. În deosebi în Bucovina. Frați de acolo mi-au arătat cu lacrimi în ochi vechi scrisori ale d-lui Sadoveanu, prin care îi punea la cale să întocmească societăți iredentiste. D. Sadoveanu dorea unirea cu Bucovina și Ardealul. Merite reale: nimeni nu se leagă deci de o activitate națională atât de respectabilă. Această activitate îi crea însă și obligațiuni morale, pe care nu le-a ținut.

Anul 1914, a adus, din nefericire, o nouă orientare în cugetarea politică a scriitorului nostru. Nu mai dorea Ardealul; nu mai dorea Bucovina. Râvnia spre Basarabia. Și mai ales râvnia la o conlucrare cu Puterile centrale. Peste sufletul naționalistului de odinioară plana obsesia ideologiei politice a d-lui C. Stere. D. Sadoveanu rupea deci cu trecutul. Cea dintâi incoerență... Doi ani, d-sa a fost unul din producătorii de curente filogermane ce ne veniau dela Iași.

* * *

A isbucnit totuși războiul.

Nu voi aduce nici o învinuire căpitanului Sadoveanu

că nu s'a scoborât în tranșee. E rostul marei mulțimi anonime de a face război; numai puțini îl pot și scrie! D. Sadoveanu e printre acești puțini. Vigurosul lui talent de povestitor trebuie deci păstrat cu îngrijire. Dela el așteptăm lucruri mai solide decât „Fițele sângerate”. Vor veni: avem nevoie de perspectiva câtorva ani.

Dar d. Sadoveanu a crezut că poate deveni directorul „României, organ al apărării naționale”. A doua incoherență.

D. Sadoveanu relua firul naționalismului de odinioară, peste cei doi ani de centralism. Era oare drumul Damascului? Nu știu. Cred că era mai mult o Canossă, pe care i-o impuneau împrejurările vitrege. Doi ani d. Sadoveanu a reprezentat rezistența noastră morală și ura împotriva dușmanului cotropitor. În articole, subtiliza, uneori, ce e dreptul, pe Germani, împingând în planul întâi al urei noastre pe Bulgari; în suflet și în vorbă, rămăsese, de fapt, credincios teoriilor centraliste ale apostolului siberian. Situația morală a d-lui Sadoveanu era deci din cele mai neîmpetezi. Intre convingere și expresia ei nu era o coerență, vrednică de un om de talent.

* * *

Și a venit armistițiul și pacea noastră cu toate tristețile ei! La Iași a sosit și apostolul Mittel-Europei—trădătorul de fiece zi al „României”, uneltitorul antidinastic, și răsluitorul țării noastre în blocul germanic. Venia acum la Iași ca dezrobitor al Basarabiei, încununat de laurii unei colaborații de doi ani cu Germanii...

Și cine l'a primit cu urarea de bunvenit? D. M. Sadoveanu, directorul „organului apărării naționale și al rezistenței naționale”, al ziarului care-l stigmatiza în fiece zi ca trădător de patrie. Fără nici o pregătire, și dintr'o dată; d. Sadoveanu, printr'un articol în „Momentul”, vedea în d. Stere, pe mântuitorul României pocăite.

Stupoare!

Printr'un gest necugetat, d. Sadoveanu s'a aruncat într'o prăpastie morală din care nu mai putea găsi ieșire. Era a treia incoherență... Dintr'un capăt în celalt al țării a fost un strigăt de indignare, de rușine, și de compă-

linire, de care am impresia că și-a dat seama și d. Sadoveanu. A rămas la acest prim articol. La atacuri nici n'a mai răspuns. Era și greu. Au răspuns însă alții pentru dănsul: la „România” nu făcuse patriotism decât ca ofițer mobilizat și cu ordin de serviciu...

Lamentabil!

* * *

D. Sadoveanu este deci o catedrală dezafectată... Are nevoie de o lungă reculegere și primenire. Mai are nevoie și de o ispășire publică. Mult a greșit. Un om de talent are datorii și față de sine și față de noi. O spun cu un adânc regret. În d. Sadoveanu am prețuit nu numai un vechiu camarad ci și pe un om de caracter. Numai obsesiuni tiranice l'au putut abate din cale. Acum cât timp d. Stere e în liniștea Văcăreștilor d. Sadoveanu ar trebui să-și revizuiască conștiința. Să ne spună ce a greșit și când a greșit.

Să iasă din acest dureros echivoc moral, pocăindu-se cel puțin de data aceasta. Și la inaugurarea unei conștiințe noi, vom veni cu toții ca la o sărbătoare.

E. LOVINESCU.

STELELOR

<i>Stelelor, stelelor —</i>	<i>Și dați destinelor</i>
<i>Plâns al tăcerii</i>	<i>Noastre amare,</i>
<i>De-asupra rețelor</i>	<i>Mila seminelor</i>
<i>Și a durerii — !</i>	<i>Lacrime, clare... !</i>

<i>Pe'n pătimirile</i>	<i>Poate că miile</i>
<i>Ce ne frământă,</i>	<i>Lacrimi de stele</i>
<i>Lăsați privirile</i>	<i>Toate robiiile</i>
<i>De pace sfântă — ;</i>	<i>Humei să spele,</i>

Toate 'ntinările
Să-i scalde'n rouă —
Prenoind zările
Cu-o viață nouă !

A. TOMA.

CÂNTECUL FECIOAREI

Zâmbitoare și slavă cum e crimul
Nu știai pe-atuncea ce-i suspinul,
Nici furtuna ce s'abate peste-un gând.
Albe mâinele-ți pe clape fluturau,
Iar de ceruri ochi-ți pururi însetând
Tot adâncul par'că'n lumea lor sorbeau.

Și în râvna-ți fără margini de-a pătrunde
Iaină'n care fericirea se ascunde,
Sus pe culmile visării te-ai oprit.
Și o clipă de lumină ameșită
Gând de flacări răpezind în infinit,
Tu uitai că te născuseși din ispită.

Ce destin te-orânduise—albă fulg—
Să-ți porți fruntea suverană peste fulg,
Și'n orbirea-ți pământescă, tot mai sus
Căutând să'nnați prin tine neamul Epei,
Să ajungi la deslegarea de nespus,
Să te'ntrebi de-i vis făptura-ți sau aieve-i?

N'au fost legi să-ți curme sborul, nici cuvinte...
Însă, timpul, singurul ce nu ne minte,
Fruntea'n tărână gânditoare ți-a plecat
Și văzând că fericirea nu-i în vis,
Și de spaimă lutul s'a cutremurat,
Brațe dornice de viață ai deschis.

Și-atunci, precum lumina'n val de unde
Prin feresire dată'n lături ar pătrunde
Într'o casă'n care ntoarsă-i gospodina,—
Inima-ți de-o nouă sevă adăpată
Se umplu de primăvară ca grădina,
Și-ai zâmbit cum nu zâmbiseși niciodată.

Dar, cum darurile firii, toate-acum,
Se'ntreceau să-ți înflorească sacrul drum
Îmbătându-ți de miresme viitorul,—
Din a vulgului robie răsări
Plin de farmec și ispită răpitorul,
Și-astfel, scrisul tinereții se'mplini.

Floare, floare, dulce floare fără nume,
 Cum, pe-atuncea, nu-ți aflam pereche'n lume,
 Și, cum par'că, amuțisem de iubire,
 De-ași fi fost merit din leagăn mai cu rost
 Și mai vrednic mă credeai de-a tă privire,
 Două stânci în fața vieții am fi fost.

N'a vrut soarta... Plâng' părinții, plângi și tu!
 Plâng și eu că nenorocul s'abătii
 Furtunatec peste cântul cel mai sfânt.
 Inșă, visul, bun prieten, uneori
 Sterge urmele răstrieștei și-mi dă vânt,
 Și mă pierd în lumea unde's numai flori.

Și pe când cu fața 'ntoarsă și'n delir
 Smulgi accente de durere din clavir,
 Dus pe gânduri mă întreb ca dus de ape:
 Cine-i, cinc-i fericitul din trecut?
 Tu, ce-ți vânturi sbuciumarea peste clape,
 Ori eu, cel ce-ți mângăiu umbra și-o sărut?

A. MÂNDRU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VISUL SPICELOR

Înșiră-te cântând, mărăgăritare
 Și spune visul spicelor bogate
 Atuncea când în valuri legămate
 Par ape-albastre'n nesfârșit de zare.

Me spune cum, spre șarmuri depărtate
 Sor duce 'n toamnă pline de'ntristare
 Să umple cupele de aur care
 Le-or soarbe sufletele lor curate.

Me spune cum de-acuma se'nfloară
 Când le mlădie vânturi reci, venite
 Din țări străine unde au să moară.

Și cum privesc, cu doruri înmiite
 Spre satul lor mijind ca o comoară
 În murginea potecii înverzite...

ALEXANDRINA SCURTU.

RĂZBUNARE

Când ascuns prin pivnițe, când dârdâind de frică cu plapoma în cap, am înfruntat, cu destulă bravură, bombele de aeroplan și cele de Zeppelin. Intr'o noapte, chiar în spatele casei mele, a fost dărâmată, în întregime, cocioaba unui biet meseriaș. Totuși în clipa cea de groază, nu m'a fulgerat prin minte gândul să fug și eu din Capitala bombardată. Dar a doua zi de dimineață, când am văzut pustiirea pe care a făcut-o bomba și când, mai ales, am văzut însângerate încă, trei cadavre de copii de școală, m'am hotărât să-mi fac bagajul și să iau drumul Iașilor.

Da cum s'a nimerit: În chiar compartimentul în care am intrat, am găsit familia unui domn Müller, cetățean român, foarte cunoscut în lumea comercială din București. Deși în sufletul lui era poate convins că zeppelinele și aeroplanele își făceau o datorie sfântă omorând femeile și copiii celor cari luptau contra nemților, totuși, ca om prevăzător, s'a hotărât să-și mute familia la Iași. Müller era cu nevastă-sa, cu doi copii și cu soacră-sa. Încă sub impresia grozăviilor văzute în București, bietele femeii păreau că nu-și veniseră încă în fire. La fiecare lovitură de ciocan, tresăreau înspăimântate ca și când ar fi auzit explozia unei bombe de aeroplan sau zeppelin. Mai ales bătrâna, mereu se văita că-i răsună încă în urechi sunetele clopotelor vestitoare de apropierea primejdiei.

— „Oh, Jesus Maria!— se închina mereu nemțoaica cea bătrână, cu glas tremurat.

Müller se încerca să le liniștească, deși d'abia își putea ascunde nerăbdarea că trenul nu mai pleacă. Nu'i vorbă, și mie mi era frică să nu sosească la timp o escadrilă de aeroplan și să bombardeze gara, cum o mai bombardase cu câteva zile înainte. Insfârșit, după o întârziere de vreo patru ore, trenul se hotărî să se urnească.

Lăsasem Bucureștii cu câteva poște în urmă și totuși mi se părea că nu scăpasem încă de amenințarea aeroplanelor. Abia când am trecut de Mizil, începurăm să ne simțim ușurați ca de o povară. Nu mai soacra lui Müller nu

se mai liniștea: La fiecare trecere de pod, neașteptatul șogorol al fierăriei o făcea să tresară înspăimântată:

-- „Mein Gott!

Tot drumul, nu se vorbea de alt ceva decât de aeroplan și zeppeline. Un domn se lăuda că a fost de față, numai la câțiva pași, când o bombă a ucis 12 oameni în Piața Mare. Altul spunea că o zburătură dintr-o bombă i-a trecut prin bordul pălăriei, fără să-l atingă. Cineva jăluia moartea unei nepoate de a lui, cărei i-a căzut drept în cap o bombă de aeroplan. Deși știam toți cei din compartiment că domnul Müller e neamț, și că deci face parte din neamul care omoară femei și copii, totuși nimeni dintre noi nu i-am aruncat o privire piezișe. Mai mult, fiindcă era de față, nici nu ne puteam vărsa focul pe blândiți, de frică să nu-l jignim.

Infățișarea așa de pocăită a lui Müller, cei doi copii cari n'au deschis odată gura ca și când le-ar fi fost înclătate fălcile, suspinele și văicărelile bătrânei, ne făceau să credem că destul au suferit, bieții oameni, ca să se mai bucure de nenorocirea noastră. Ba o cucoană, când și-a scos coșulețul cu mâncare, a dat și celor doi nemțșori câte o prăjitură. Herr Müller, foarte mișcat de atențiunea cucoanei, s'a sculat și închinându-se adânc, i-a adus atâtea mulțumiri, ca și când necunoscuta i-ar fi scăpat copiii dela o moarte sigură. Purtarea lui, a făcut pe o doamnă icare găfăia lângă mine, să observe:

-- De altfel, săracii, sunt oameni foarte cum se cade!

Iar când, după miezul nopții, am ajuns la Iași, un călător dintre noi, l'a ajutat pe Müller să-și încarce familia și bagajele, într'o birjă.

A două-zi, dimineța, în cafeneaua Hotelului „Traian” mi sorbeam cafeaua în tovărășia a doi ieșeni. Când tocmai le istoriseam isprăvile aeroplanelor și ale zeppelinelor, intră familia tovarășului meu de drum Müller. Müller-ul din cafea, nu mai semăna cu Müller-ul din tren. Cu fața neodihnită, era ras proaspăt, iar mustața lui galbenă stă răsucită cu oarecare trufie. Familia Müller se așeză la o masă, alături de noi. Ne salutarăm cu un zimbet de înțelegerere.

Celor doi copii li se desclășaseră fălcile, iar femeia

nu mai aveau nici o urmă de spaimă în privire. Numai oboseala drumului se mai vedea în mișcările și gesturile lor. Cu o mulțumire bătătoare la ochi, își sorbiau cafeaua cu lapte.

Dacă în tren nu m'am uitat o clipă cu ură la familia lui Müller, când i-am văzut însă liniștiți și aproape fericiți, am simțit o pornire de răzvrătire împotriva lor. Cu cât nemții își deșertau ceașca lor de cafea, cu atât simțiam că mi se umple sufletul de venin. Mă gândeam că mâna unui neamț tot așa de blond ca Müller, trebuie să fi aruncat bomba care a ucis cei trei copii ai meseriașului dela spațele casei mele. Iar când copiii lui Müller începură să râdă, cine știe de ce, abia 'mi putui stăpâni mânia. 'Mi venea să le arunc o vorbă grea în față și să le stric liniștea, dar fiind sigur că neamțul nu va îndrăzni să-mi ceară socoteală, îmi fu rușine de pornirea mea și înghiții în sec. Totuși nu mă puteam hotărî să-i las liniștiți. Trebuia să găsesc ceva ca să-i neliniștesc. Imi veni o idee nimerită. Prefăcându-mă că continuiam o discuție începută cu amicii de masă, ridicai deodată vocea ca să m'audă și cei dela masa lui Müller:

— Dacă nu ne vizitează azi, să știi că mâine nu scăpăm de ele... Am aflat, dela Telegrafia fără fir, că o escadrilă de șase aeroplane au făcut o recunoaștere până aproape de Pașcani...

Clefăitul dela masa lui Müller încetă. Am tras cu coada ochiului. Și Müller și cei doi copii și cele două femei se uitau la mine cu ochii mari deschiși, ascultând cu cea mai mare băgare de seamă să nu scape un cuvânt din cele ce spuneam. Tovarășii mei, cari au înțeles îndată în cine băteam, aprobau cu vocea ridicată tot ce spuneam; ba unul adăugă:

— Eu știam de eri că nu scăpăm de aeroplane... Mi-a spus-o chiar prefectul...

— Da știi că ne vin și zeppelinele!— urmași cu o mulțumire sălbatică.— Cu siguranță ne atacă... Las' că o să știți și voi, ieșenii, ce însemnează să fii sculat la miezul nopții de clopotele bisericelor și de urlăturile câinilor... S'auziți și voi cum pârâie cerul de exploziile granatelor... Și eu care am fugit din București!... Or ce s'ar zice tot era

mai bine apărat Bucureștiul... Aici n'avem, mi se pare nici un reflector!... Or să ne piseze... O să vedeți,,

Nu isprăvii de vorbit și-l văzui deodată pe domnul Müller ridicat în picioare. Cu mâinile, rezemat de masa lui, cu trupul aplecat înainte, mă întrebă îngrijorat:

— Cum, domnule, zeppelin și aeroplane vine și la Iași... Sunteți sigur?

— Absolut sigur!... Am aflat asta, astă noapte târziu... Un colonel de geniu însărcinat cu instalarea proiectoarelor, mi-a spus că are informațiuni sigure...

Familia Müller se transformase iarăși în familia Müller din tren. Cu deosebire soacra lui Müller încremeneise cu ceașca în mână și pe marginile gurei i se prelungeau două lacrimi de cafea cu lapte.

Cu două vorbe numai puteam să redau liniștea unei familii întregi de nemți, dar n'am vrut. Nici mila pentru cei doi copilași cari mă priveau cu gura deschisă, nu m'a putut opri să mai adaug:

— Ne-am păcălit cu venirea noastră în Iași... În casele astea șubrede / nici n'o s'avem lunde ne jascunde în timpul bombarădării... La București, mai găsiam subsoluri de beton armat... dar aici!... Multe persoane și-au și făcut bagajele pentru... Rusia.

AL. CAZABAN.

F I O R

*A început să plângă-o violină
Misterios în calmul inserării...*

*Cu fiecare notă care plânge
În sufletu-mi un dor amaru-și frânge;
Și înc'o nălucire mai apune
Cu fiecare notă de pe strune.*

*O amintire cearcă să mă cheme,
Prin fiecare coardă care geme;
Și fiecare coardă în vibrare
E pentru mine cântec de ngropare.*

Iar cum ascult lăcut, privind departe
 Simt mângâierea clipelor de moarte
 Ca un regret, ca o tristețe lină,
 Ca un parfum discret de floare fină...

Ce trist s'ascuți cum plânge-o violină
 Pe inserate, undevă, departe.

GEORGE I. STRATULAT.

INOPTARE

A fost îndeajuns să-mi dai
 Din părul tău nocturn o floare
 Drept a ivirei tale veste,
 Și noaptea limpede de Mai
 S'a ntins și mai tulburătoare
 De cum este.

Pământu 'ntreg a tresărit
 Din voluptate-ai amorțită,
 În zarea tainică și-adâncă
 S'a pogorât din înfinit
 Peste pădurea 'ncremenită
 Ca o stâncă.

Un murmur lung și ntraripat
 De mulțumire 'n așteptare
 Și de nădejde se 'ntinsese
 Peste natură 'n lung și 'n lat
 Cu freamăte copleșitoare
 Și alese.

Când ai plecat, în urma ta,
 Ca un parfum, apoi, subțire
 Mi-a nălucit o ntraripare;
 Și-a început a fremăta
 În fiecare-atom din fire
 Tot mai tare.

Erai departe, însă eu,
 Crescut adânc prin năzuință,
 Croiam din nou a ta făptură,
 Asemeni unui Dumnezeu
 Ce-și plimbă propria-i ființă.
 Prin natură.

N. DAVIDESCU

CERȘETORII

Ce mulți cerșetori sunt acum!

Cașicum viața și-ar fi revărsat pe drumuri, ospiciile abandonate.

Ca și căinii sacri ai Stambulului ei au eșit să culeagă prisosul pe care-l svârle ospătarea, bogaților. Ceata lor sdrențeroasă nu se sfiște să ceară avid și sgomotos.

Ce mulți bogați sunt acum!

Slugi necredincioase ale unui ospăț uriaș, au apucat din belșugul praznicului și acum prăznuesc.

Ei nu s'au sfiit să iasă la drumul mare din îngrădirile scrupulelor și să cerșească vieței prisosurile ei bogate. Cerșetori cari se rostogolesc lin pe roate moi de automotoabile, bogat investmântați în livreaua galonată a pomenei sgomotoase.

Nerușinarea îndoită a celor două hoarde de milogi, proclamă legea lor ușoară: dreptul fără muncă la belșugul public.

— Mai sunt și pripasuri de răsboiu, infirmi, sfărâmaturi, ieri eroi, care ca toate epavele naufragiilor, desbrăcați de mândrie, cerșesc mila.— Și sunt inimi caritabile care aleargă pretutindeni lăsându-și mândria, și cerșesc pentru acești desmoșteniți.

— Auziți pe drumuri litanile milogilor: „Fie-vă milă!... n'am pâine!... dați orbului,, dați schilodului,; dați oropsitului... Dați!... și Dumnezeu să vă dea!,,

— Auziți litanile eroilor: „Dați celor ce au orbit... s'au schilod!... dați luptătorilor... Ei au învins și voi sunteți învingătorii... Dați văduvelor—orfaniilor... Dați! și Dumnezeu să împartă dreptatea așa cum știe...”

Și din goana luxului, cade pomana grasă, asvârlită necumpănit—cade într'un loc și o adună golani din fugă.

— Din risipa norodului tot așa scăpătă pomana fără cumpănă, pe care o apucă căpcăunii din goană.

Printre ei se strecoară grăbiți, oamenii trudei. Investmântați curat pentru că nu cumva să cerșească cu indecența hainelor, mila neobrăzaților; sau investmântați mo-

dest ca nu cumva să sfideze cu avutul lor lenea nemernicilor. Ei dau la rând dealungul drumului un obol mic și sfios. Dau puținul lor prisos ca nu cumva să se vadă că le lipsește prisosul. Ei sunt „cei ce lucrează” uvrierii laboratorului muncii publice. Cerșetorii dreptului câștigat.

Sunt: Inhămații—și ceilalți: Desmățații!

— Și iată cu ochi la fel subt felurite haine și chipuri, aceeași pretutindeni, strecurați în mulțime,— aplecați pe corolele florilor, privind albastrul cerului, undele apelor, mlădierele tulpinelor. Iată-i, privind cerul ochilor, apele sufletului: Idealiștii, visătorii flămânzi. Poeții! Cu litaniiile lor îmbietoare: 'Dați-ne viziunea—frumusețea—. vecinicia.

Ne-e foame!... Dați-ne! Cerșetorii iluziei!

— Intrupați, sătui, frumoși—sănătoși—iată pe cei ce se desfată, pe cei ce se înfruptă, pe cei ce posedă. Iată fapăturile amorului și a bucuriei, iată sațiul. Cerșind cu litaniiile lor desgustătoare vieții care se mistuie, pomenile necurmate ale traiului și voluptății nesfârșite: Să trăiesc... să mă bucur... să am... Fie-vă milă,, să nu mor::: Viață! Viață!

— Priviți, uscați, avizi, sterpi și hrăpăreți, ambițioșii! Cerșind cu jobenul pe cap, cu pălăria în mână, cu căciula subsuoară, demnitățile— Pomanagiii— Cerșetori de ranguri— de glorie.

— Iată slabii, istoviții, neputincioșii, gârboviții—bolnavii— cei ce sunt pe delături— cerșindu-și moartea.

— Și iată trecătorii, trecători enigmatici, care caută cu ochi avizi pe cerșetori— care trec drumul după ei—care cerșesc cerșetoria lor—care dăruiesc cu devoțiune, cu gesturi rituale—care ascultă litaniiile cu extaz.

Privirea lor pare a răscumpăra prin dărnicie, de pe chipurile mizeriei, farmece neisprăvite pentru ei înșiși— și auzul lor pare a culege din plângătoarele litanii, isonul binecuvântărilor.

Cum sorb privirile recunoscătoare! Cu ce fior ascultă alergându-le de pe urmă melodia blagosloveniei!... „Să-ți se împlinească gândurile... să aibi parte de cine ți-e drag!...”

Ei dau ca să li se dea în schimb. Speculanți ai milosteniei, cer drept dobândă îndeplinirea dorințelor lor tănuite. Ei creditează Cerul— Cerșetorii fericirii!

Sunt nebuni care cerșesc Domnia nebuniei— Bețivi,

—pe a fumului de drojdie— sunt unii care cerșesc adevărul— alții pomană minciunei.

Sunt și oameni care cerșesc viața viitoare! Cerșetorii pretutindeni—revărsați pe toate drumurile.

Dar unde sunt stăpânitorii? Țepeș Vodă unde e, să deschidă azilurile, temnițele, spânzurătorile? Să închidă: Tâlharii—Nebunii— Schilozii— Parveniții— Desfătații — Bolnavii și, Poetii.— Inchideți cerșetorii!— Să rămână libere drumurile—să poată culege cei harnici răsplata muncii— Sarbezii cerșetori ai dreptății!

— Viața e ospățul uriaș al Universului și dela risipa darurilor ei, cerșesc copiii ei flămânzi.

Ca buruienile, ca ciupercile, ca florile, ca apele, care cerșesc naturei hrana lor nemuncită, ei umplu ținuturile omenesti.

Dărâmați închisorile! Dați drumul cerșetorilor! Firea e așa de bogată!

— Ei cer dreptul lor nemuncit la belșugul izvoarelor ei creatoare.

Prin gloata milogilor să treacă cu ochii umuiați de dorință și de milă, cu ochii lor de foame și de sete—Cerșetorii de vise și Cerșetorii fericirii!

...„Dă!... și Dumnezeu să-ți facă parte, de ce îți este drag!

HORTENSIA PAPADAT-BENG

DECEMBRIE

Lemanul, iarna. Ce melancolie!
Pe lac gonesc înfrigate cute...
Decembrie—și n zarea cenușie
Amurgurile mor necunoscute...

Amurgurile mor necunoscute
Pe cerul toamna plin de feerii,
Păduri de-argint și mări trandafirii
Balcoane verzi, ghirlande nflăcarate
Păuni imenși cu pene luminate
Și lebede albastre mii și mii...

Pe lac gonesc înfrigurate cute
Amurgurile mor necunoscute.

Eram noi doi. Lumina orbitoare
Dintr'un amurg de aur și cicoare
Ne potopea și nu ne mai vedeam
Doi orbi pe-o bancă—și ne pipăeam
Cu mâini de frig și foc, tremurătoare...
Preceau pe cer oștiri învingătoare
Pe lac sburau lumini de cositor
Străfulgerând privirea orbitor
Și-abia vedeam cum frunze aurii
Danțau în zarea vastei feerii...

Acum sântem departe... Mă mai știi ?

Prec singur... Plouă. Minge. Ești departe...
Și vântul Franței a nceput să poarte
Vași amintiri de flori și frunze moarte
Parfum apus din clipe ce s au dus
Parfum străin din vremi ce nu mai vin...

Pe lac gonesc înfrigurate cute
Amurgurile mor necunoscute...

VICTOR EFTIMIU.

SEARĂ DE SEPTEMBRE

*E goală-acum grădina ; și curg încet prin ea
Singurătăți ca cele ce zac într'o lalea.
Căci ceru-i jos și vasta-i corolă grea și mută
E o lalea pe lumea-aceasta desfăcută...*

*O armonie gravă de vânt și întuneric
De crengi uscate arcușuri îngână pe alei ;
Pe bănci mci-o pereche, și nimeni pe sub tei,
De pare că pământul coboară în himeric.*

Căci nu se mai aude 'n sfârșit nici-un oftat ;
 Nu vezi vr'un braț să'ncingă vro-o talie și nici
 Prin iarba așternută uitatele panglici...
 Un infinit de pace aievea s'a 'ndreptat
 Să 'mbrățișeze iarba și să sărute pomul,
 — Să șteargă amintirea că mai trăește omul.

... Eu chiar, din întâmplare dacă mai sânt, e că
 Din mine tot ce-este omenesc par'că pleacă,
 Lăsându-mă cu suflet de arbor să trăesc
 Vibrări de plante 'nalte, care de veacuri cresc
 Cu-o singură dorință în trupul efemer :
 Să urce 'ntr'una greul pământului la cer,

Atunci eu sui cu seva un drum de aspirații
 Către frumos și bine, spre lumile de sue,
 Și simt eternitatea cu un triumf nespus
 Când seara vii frunzișuri sărută constelații.

Pământul ca și pieptul unui centaur saltă
 Spre nimfa revărsată în linii de lumină ;
 Universalul himen, făcându-se, imbină
 Ca două piepturi, două mari bolte laolată.

Un trosnet e suspinul adâncului atunci.
 Un ram, un braț pe care-l exasperează chinul,
 O frunză e cuvântul iubirei fără munci
 — Și curge printre arbori în sus și'n jos : divinul.

Prin surde instalații de vase capilare
 El urcă și coboară, filtrează 'ncet și-arare
 Și fermentează 'n trunchiul tufanilor, subtil,
 Ca o lumină nouă prin gene de copil.
 Iar dacă pui urechea, și la pământ ascuți
 Cum dudue adâncul, îți pare un alambic
 Ce-și sguideie cuprinsul cuminte și voinic
 Ca să prepare 'ntr'una, între pământ și cer,
 Prin serpentine vaste și vii, din lut : eter.

... Și iată-mă într'una cu boarea de salcâm
 Imprăștiat în aer, trecând de pe-un tărâm
 Pe-un altul, unde cerul m'așteaptă cu vâlcele
 — O pulbere de-argilă spre pulberea de stele...

Și noaptea 'ncet coboară pe toate un alcov...
 Sub el se săvârșește 'ntre două lumi misterul.
 In dosul draperiei ce varsă umbre „mauve“

*Unde 'n etern într'una se schimbă efemerul,
Auzi cădă rumoare de guri împreună
S-universal în spațiu o inimă cum bate...*

— S'a săvârșit misterul. Un câmp de-atomi e firea
Inusfleit de râuri umplute cu răcoare.
... Cine va ști că'n vine mi-a curs nemărginirea
Când mâne toate acestea se vor topi în soare...?

DRAGOȘ PROTOPODESCU BLEBEA

CRONICA LITERARĂ

„Ruguri“ de I. Sân Giorgiu

Versurile eroice ale d-lui I. Sân-Giorgiu sunt încercarea unui intelectual liric de a face poezie lirică, cu elementele unui gen obiectiv. Crea, așa zice de neînvinș, încercare ! Liricul și epicul se exclud prin natura lor. Sudura, contopirea lor nu va fi nici odată complectă, linia care le desparte esența, va fi întotdeauna vizibilă, și va da impresia de ceva voit, iar nu spontan, răsărit din tainele adânci ale simțirii. Singura satisfacție pe care vom avea-o citind asemenea producțiuni va fi satisfacția pe care ne-o lasă orice virtuozitate, iar nu „uitarea de sine“ pe care cel ce „se uită pe sine“ în momentul creației ne-o poate da. Notăm printre paginile de poezie adevărată, nu atât acelea unde elementul retoric dă prilej sentimentului patriotic să exubereze, ci pe acelea unde elementul liric intră singur în joc și se desprinde din elementele războiului, ca o floare *aparte, din pământul care i-a dat naștere*. Mai mulți soldați sapă o tranșee, — și gândul groapei de care poate sunt aproape, îi atinge ca un fâlfâit de aripă ce le dă târcoale :

*Pe ploaia care cântă prin crengi și pe pământ,
Pe soarele de vară ce fulgeră'n câmpii,
Tot mai adânc coboară în gropile pustii
Umbritele lor chipuri și ritmicul lor cânt.*

*Și cine știe poate în adâncimea rece,
Din care cerul pare mereu tot mai departe,
Acei ce sapă astăzi o păvăză de moarte
Simt un fior de teamă prin suflet cum le trece,*

*Și-o clipă simt tăcerea și veșnicia morții
Iar șanțul ud și rece, ce crește în pământ
Le pare neclintitul și veșnicul mormânt
Pe care-l sapă singuri și-l sapă mâna sorții.*

Tot ca precizie de contur, putem cita „Sfinții noștri” în care deși elementul intelectual predomină asupra celui afectiv, impresia e salvată prin claritate, prin energia ritmului și mai ales prin evocarea din imaginea ultimei strofe.

*Cei cari mâini vor geme în tranșe
Și vor muți cu fața în spre soare
Sunt sfinți din noua noastră sărbătoare
Născuți în umbra scundelor bordee.*

*Cei cari mâini cu ochii de mânie
Vor merge 'n calea oștilor nebune
Sunt logodiții țarinelor brune (!)
Ce se 'nfrățesc cu ele pe vecie.*

*Cei cari mâini vor ști cu braț de fier
Să tragă brazda umedă și sfântă,
Sunt luptători în care viața cântă
Și sue ca un strigăt în spre cer*

*Voi călători pe drum pustiu de țară,
De întâlnești vre-o cruce de mormânt,
Să 'ngenunchiați: sunt moaște noi de sfânt
Ce străjuesc străvechile kotare.*

Ca armonie ritmică, (păcat că imaginele nu se contopesc până la fine în sentimentul unitar al bucăței) se poate cita *Toamnă* (pag. 81).

Ca elocvență lirică, notăm sfârșitul din „Munții noștri” versuri scrise în dureroasa perspectivă de a ni-i ști înstrăinași printr'un tratat brutal.

Dar pentru a da un exemplu de finețe, și acea ponderare lirico-intelectuală care e fondul poeziei lui I. Sân-Giorgiu și tinde a face cu vremea dintr'insul un Sully-Prudhomme al nostru — să cităm o bucată dintr'alt volam al său, *Freamăt*:

*Și nu ești nici odată de mine prea departe,
Iubirea mea te simte în orice clipă aproape
Precum corăbierul de țarm când se desparte
E îndrumat de stele în goana lui pe ape.*

*Și cum te port în suflet, în visuri și în gând
E-atâta vrajă'n mine și cântec și lumină
Că mă opresc adesea o clipă tremurând,
Gândind că poate-odată tu îmi vei fi streină !*

*Și-atunci ca plania care de alta 'ncet se prinde
Vrând astfel să înfrunte furtuna trecătoare,
Și sufletul în mreaja-ți de tine se cuprinde
Cu toată desnădejdea iubirii ce nu moare...*

Aci, simțirea poetului devine tipică pentru toate iubirile din speta „volubilis” cum este a sa. Temperamentele intelectualo-lirice, cum este al

său, nu au multe coarde de liră și nici nu trebuie să încerce multe genuri dacă vreau să se menție în zona spirituală a creației pure... Asemeni vilor de păragină care dau ciorchine rare, suave, și un vin de un buchet tot așa de rar, poezii de natura d-lui Sân-Giorgiu sunt condamnați să scrie cât mai rar, dacă vor să scrie *mercu tot mai bine...* Munca-exercițiu a versului le-ar omori inspirația... Fiind de o esență nobilă, ea este prea puțin prolifică. Aceasta nu-i scade de loc prețul; tocmai din potrivă.

D. NANU

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NAȚIONAL : Dama cu Camelii, cu d-ra Ventura

D-ra Ventura este artișta nuanței, a cizelării, a fineței, a măestriei amănuntului. Acestea, imbinat cu un temperament veșnic viu, stăpănit și călăuzit cu o artă desăvârșită, subliniate cu o voce plină, extrem de melodioasă, repede cuceritoare, coordonate toate de o inteligență artistică superioară, alcătuiesc un tot armonios, încântător, expresiunea adevărată a artei.

Dama cu camelii e un bun prilej pentru a-și pune în evidență toată personalitatea. Piesa însăși poate fi considerată ca ceva vieux jeu, de un sentimentalism prea dulceag, de un optimism prea, trandafiriu. Opera lui Dumas-fiul va mișca totuși 'totdeauna' când va avea o Margaretă bună. Prin lumina în care e pusă eroina ei, *Dama cu camelii* va fi veșnic o atracție teatrală. Drama aceasta mai mult poate decât toate celelalte ale lui Dumas, e străbătută de o sinceritate juvenilă care totdeauna ademenește.

Femeia-victimă, iubirea purificatoare își găsește expresia cea mai apropiată de sufletul mulțimii în *Dama cu camelii*. De fapt în toată piesa numai Margaretă interesează. Boala ei, iubirea ei, lupta ei, sacrificiul ei, resemnarea ei, triumful ei aducător de moarte... Tot restul e în funcțiune de figurație inteligentă. Nimeni dimprejurul ei nu-i egalează înălțimile sufletesti, virtuțile omenești. Chiar mercantilizarea corpului ei e înfățișată ca o vină a altora, a societății, a mediului, a vieții. Ea însăși e albă ca floarea spinului la începutul primăverii. E o martiră. Toate suferințele îi sânt date și pe toate le îndură cu vitejie. Deaceaia lacrimile ei storc lacrimile noastre. O nevinovată suferă, se jertfește...

Interesant este că, la urma urmelor, nimeni în toată piesa nu e rău. Toți înțeleg, mai mult sau mai puțin, înălțimile Margaretei, toți o iubesc, toți o plâng. Armand o iubește, deasemenea prinții, dușii, conții, servitoarea, celelalte dame, în cap cu Prudence, până și bătrânul Duval... Pricina suferințelor ei plutește numai în aer. Drama e o imputare adresată celor din sală. Margareta e victima lumii. Deaceaia și lumea o iubește, o compătimește, o aplaudă, vrând prin aceasta să-și răscumpere greșala. Ceiace firește nu o împiedică deloc să greșască din nou, îndată ce pleacă de la

teatra. Căci arta totdeauna așa este: te mișcă, dar nu te convinge decât atâta vreme cât durează emoția.

Pe urmă Margareta mai are o calitate mare: oferă interpretei un câmp larg de realizare. Artista poate să-și evedențieze toată arta, mai ales în amănunte.

Se înțelege deci cât de potrivită este d-ra Ventura pentru eroina lui Dumas. *Dama cu camelii* fiind însă veriga de legătură între romantism și naturalism poate fi jucată, cu același efect, atât în stilul patetic, cât și în forma cea mai realistă. Pentru amândouă felurile de interpretare am cunoscut modelele desăvârșite.

D-ra Ventura îmbină romantismul cu naturalismul. De-aici ese o impresie puțin cam complicată care micșorează într-o câțva efectul general. Concepția d-rei Ventura e desigur onorabilă și-i dă posibilitatea unei originalități prețioase. Păcat că ansamblul n'a ajutat-o, ba chiar a stingherit-o.

Dar despre Margareta d-rei Ventura s'ar putea vorbi mult. Poate că vom și face-o. A statornici creația unui artist dramatic, când este într'adevăr remarcabilă, e o datorie.

L. REBREANU

CRONICA IDEILOR

BCU Cluj / Central University Library Cluj

In jurul Psihologiei lui Wilhelm II.

Ideea răspunderii războiului a dus, de mai multe ori, la cercetarea psihologiei lui Wilhelm II — fostul împărat al Germaniei și principalul instigator al războiului, după părerea unanimă. Printre încercările de felul acestora, articolul d-lui M. Esch,^{*)} gândit în buna tradiție a scrisului francez, ne aduce un sugestiv material de informație, dar, — înfățișându-ne principalele puncte din doctrina fostului împărat, — nu reușește să ne reconstitue, în aceeași măsură, individualitatea sa, trăsăturile proprii ale acestei apariții umane.

Munca aceasta trebuie făcută odată.

Wilhelm II a fost un dogmatic: aceasta este esența sa, „calitatea predominantă“ a personalității sale. A fost un dogmatic Wilhelm II; un dogmatic, în înțelesul cel mai plin și mai tiranic al cuvântului. Credea cu străduție în ce credea și, cum sfera unei astfel de certitudini e totdeauna strănută și totdeauna rigidă, credea în puține lucruri, înțelegea, iubea cu sărăcie. Orice dogmatism se prezintă, de altfel, cu aceeași înfățișare.

Înțeleg prin dogmatism o viziune abstractă a universului. El e posibil numai cu această condițiune. Generalizez, vădând: cuprind, schematizând. În clipa când iluzia îmi spune că realitatea toată mi-a căzut învinșă la picioare, mă pomenesc strângând în brațe o fantomă care nu există decât în tresărirea mică a inteligenței mele. Dogmatismul este reducerea

*) *Mercure de France*, 18 Avril 1910.

universului la măsura mea. Vrând să fie un sistem de criterii obiective, el nu reușește a fi decât cel mai subiectiv dintre procedee. Dogmatismul este un formalism; iar realitatea turnată în tiparele sale nu ne înfățișază decât forma interioară a vasului. Printre încheieturile sale monadele realității se strecoară, fluide și vii, sfidând încercuirea, înșelând prevederea. Dogmatismului nu i se opune anarhia; dogmatismului i se împotrivesc *percepțiunea adâncă și integrală*. Călăuzit de instinctul său sigur de dogmatic, Wilhelm II nu s'a putut apropia — d-l Esch ne-o spune — și n'a oferit sprijinul său, el, universalul mecenate! niciunea din manifestările aceluși suflet nou care afirmă tocmai eterna surpriză a creațiunei. „El nu s'a interesat nici de Dehmel, nici de Georg, nici de Wedekind. Adeseori își arată aversiunea pentru arta modernă prin gesturi energice, ca de pildă în ziua în care renunță la loja sa dela Deutsches Theater pentrucă se jucase cândva *Tesătorii* de Hauptmann!“. E acesta un exemplu între altele.

Dogmatic, principala sa dogmă era credința nestrămutată în valoarea personalității sale. Totul se motiva prin raport cu sine. Prin aceasta, și în istoria ideilor politice ale Europei, Wilhelm II reprezintă incarnațiunea doctrinei medievale, epocă de glorie ea însăși a germanizmului, când în absența noțiunii superioare de solidaritate națională și a sentimentului patriotic, forța cohesivă a grupurilor omenesti era *șeful*. Wilhelm II a fost un astfel de Șef.

În cercul prestigiului său intrau puține unități — vreau să spun puține dogme — familia, vechea noblețe, armața, — nu armata ca expresiune a națiunei, dar armața ca însuțiție subordonată exclusiv persoanei sale. O deosebită considerație arată Wilhelm II și pentru religie. Imprenă cu toți cari au cercetat chestiunea, d-l Esch vede în fostul împărat un *mistic*. Frequentă invocațiune a lui Dumnezeu și a planurilor sale providențiale crede a'l îndreptăți. Mă împotrivesc însă acestei interpretări sau poate numai pripite întrebunțări a cuvântului, mistic. Nu cred, în adevăr, ca Wilhelm II să fi fost un mistic. Misticismul e incompatibil cu dogma. Misticismul e o vastă aspirație; el e percepțiunea intuitivă a infinitului și, dogmatismul fiind o strămtă condiționare a realității, el e sentimentul suprema al necondiționatului. Ideia de Dumnezeu la Wilhelm II era însă o simplă categorie politică. Dumnezeu era dogma, era forma care ordona și condiționa rosturile politice ale poporului cu care destinul său (iarăși!) se socotea același.

Oricum, Wilhelm II a trăit, astfel, în ignoranța realității. Curentelee vii ce alergau în toate părțile se izbeau de dogmatismul său ca de o pătură rău-conducătoare de căldură. Nelăsându-se influențate de viață, concepțiunile sale nu puteau comunica viață... Și totuși n'a fost un monarh ce închizându-se înre zidurile groase ale palatului și între acele nepătrunse ale protocolului se susțrăgea tuturor svonurilor ce ar fi venit dinafară. De piumbările, vizitele, inspecțiunile, de contactul său cu oameni de tot felul, bancheri, mari industriași, politici, pedagogi, artiști, de călătoriile sale în țări străine, unde ochiul și dorința sa de a ști nu păreau îndestulătoare, — de răsunetul tuturor acestora, presa germană și a continentului întreg erau pline. Dar printre toate acestea, — printre oameni și locuri, de toate felurile și de toate cabitățile — Wilhelm II, oricât și-ar fi schimbat

costumul, trecând, și aceasta ca un semn al sentimentului ce-l credea căl are despre necuprinsa varietate a tipului omenesc, dela haina marinarului la aceea cu o mie de fețe a militarului din toate armatele și de toate armele, și dela aceasta la tăetura de o conținută eleganță a costumului de lord englez, fluturându-și pe umeri pelerina sau pășind în bine strânsa lui manta. — oricând și pretutindeni, în sfârșit, Wilhelm II răsfrângea bogăția multiplă a lumii cu un suflet de dogmatic. Ceeace înseamnă, poate, că nu o răsfrângea deloc, adâncindu-se necontentit în propria sa eroare. Căderea sa se datorește în parte acestei opacități. Cugetând războiul a neglijat factorul sufletesc, a disprețuit puterea armată a altor popoare, în cuprinsul propriei sale țări a văzut în socialism, care lângă celelalte două trebuia să i dea o a treia lovitură, un simplu „fenomen trecător menit să dispară după ce va fi făcut destul șgomot“. — Astfel, pe când eroarea lui se lățea, cu prestigiu imperial, ca și umbra pelerinei ce altădată acoperise un mormânt ce îi era scump, în aceeași umbră, prea neagră desigur, și sub fluturarea aceleiași pelerini, murmurau aspirații, suflute, realități în sfârșit, — și din cele mai însemnate și din cele mai solemne, — ce nu i se puteau face auzite. Wilhelm II, ca dogmatic, credea în eternitatea dogmelor sale... Simplificându-și cugetarea în eter, el uită de a o hrăni cu realitățile vii ale timpului său.

TUDOR VIANU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CRONICA ARTISTICĂ

„GRAFICA“

În vara anului 1916 și în preajma izbucnirii războiului pentru împlinirea visului unirei tuturor Românilor, societatea „Grafica“ pentru încurajarea și răspândirea gravurei, și-a deschis întâia sa expoziție. Atmosfera încărcată de tumultuoase pasiuni nu a fost prielnică expoziției, căci a stârnit emoție numai printre cunoscători. Într'adevăr pentru întâia oară, la noi, publicul a avut prilejul să admire capodoperile artiștilor, aparținând tuturor neamurilor culturale, într'o evolutivă continuitate aproape cronologică.

O altă cauză, după noi, a prea puținului interes arătat străduințelor comitetului societății — d-nii Dr. Jean Cantacuzino, Fischer-Galați și Jean Al. Steriade — a fost că, publicul considera drept *reproduceri grafice* după lucrările originale ale artiștilor planșele expuse, care, de fapt, prezintau faximile scoase de pe lemnul, piatra, cuprul sau oțelul pe care mâna artiștilor însemnează o emoție artistică.

Azi când soc. „Grafica“ pășește la împlinirea programului său — prin deschiderea întâieii expoziții de gravură în lemn, a unui artist român, d. Horia Dumitriu — credem momentul nemerit să însemnăm — înainte de a vorbi de expoziție chiar — câteva note lămuritoare asupra scopului și importanței *artistice*, în genere, a gravurilor originale făcute de mână de artist.

Rolul covârșitor pe care artele grafice l-au avut ca metode reproductivă puse în serviciul artelor plastice și ca mijloc de popularizare a operilor artistice, a încetat, scurt timp, după invențiunea fotografiei și aproape imediat după perfecționarea zincografiei. Zincografia ¹⁾ redă oarecum nemijlocit opera artistului, fără intervenția unui desenator-copist, și a fost adoptată de artiști îndată ce superioritatea ei ca mijloc de reproducțiune a fost recunoscută în privința conformității copiei cu originalul. Urmarea a fost că gravura de orice gen ca: xilografia, gravura în cupru, oțel, litografia au fost reduse în uz ca o meserie fără nici o legătură cu arta propriu zisă. Încă pe la 1880, publicațiile editorilor de „magazine literare” și „măpe artistice” cultivau artele grafice în acest sens. Vorbă de vre-o valoare artistică nu poate fi — cu rare excepții — cu privire la lucrările acestor copiiști-meseriași: operele originale executate direct pe cale grafică — și de multe ori chiar tipărite — de către însuși artiștii au fost totdeauna scumpe și destul de rare, în timpurile moderne, și prețuite ca „gourmandise” de către bibliofili. Lucrări artistice destinate marelui public, ca de pildă filele lui *Dürer*, *van Breughel*, *Cranach*, *Holbein*, *Burgmair*, *Callot*, *Rembrandt*, *Chodowichi*, *Hogarth*, etc., nu se mai publică azi din cauza snobismului artistic sau mai rău a speculei, căci artistul sau editorul distrug plăcile originale după ce au tras 5—20—50 de exemplare spre a mări astfel în mod fictiv valoarea operei lor din cauza rarității și greutatei cu care se vor putea găsi în comerț. Scopul societății „*Graphica*” însă e acela al răspândirii și încurajării gravurei cu scop artistic și nu ca mijloc reproductiv de opere artistice. Adică e vorba de producerea unei opere de artă cu caracter *absolut individual* și realizat cu mijloacele proprii materialului întrebuițat ca și de pildă în pictură, sculptură și arhitectură. Această deosebire trebuiește dela început lămurită, căci rolul jucat ca mijloc reproductiv pentru popularizarea operelor de artă originale, mai ales în ultimul secol de către artele grafice, să nu producă o confuziune care ar fi în detrimntul scopului ce și-a propus să-l urmărească societatea „*Graphica*”.

Impulsiunea pentru restabilirea artelor grafice, ca arte independente — iar nu reproducțiuni, cum existau în evul mediu — ne-a venit din orientul îndepărtat, din Japonia. Lucrările xilografice colorate a măștrilor japonezi, ca *Nishimura Shigenaga*, *Okumaru Masanobu*, *Harunobu*, *Utamaro*, *Hokusai*, *Siriussai* și *Hiroshige*, au fost hotărâtoare în acest sens. Entuziasmul stârnit în Europa, din primele momente în care s-au cunoscut aceste lucrări, a avut între alte efecte și pe acel al reluării cu avânt a gravurei originale de către artiștii din toate focarele de cultură europeană pe baza noilor cuceriri: desenul înbogătit prin lumină și culoare exprimate prin nuanțe suprapuse și alăturat tipărite.

Posibilul care s'a crezut realizat în Europa, în arta gravurei, a fost dovedit în fals și, dimpotrivă, la infinit lărgit prin xilografiile japoneze, al căror rafinament în colorit au transpus arta gravurei într'o sferă de emoții artistice superioare.

1) Zincografia e o metodă reproductivă de orice opere plastice, pe cale pur mecanică cu ajutorul fotografiei pe zinc a imaginii de reprodus, și care săpată în zinc prin acțiunea acidului (nitric) devine clișeu întrebuițat în toate lucrările tipografice din ziua de azi.

Dacă intențiunile societății „Grafica” vor deveni realitate, ea va avea un rol de neprevăzut în cultura noastră artistică. Ca mijloc de popularizare a artei „Grafica” ar putea suscita fapte eroice de egală importanță, pentru țara noastră, ca cele ale artelor grafice din timpul Renașterii, când gravura de tot felul furniza straturilor sărace ale populației emoții artistice rezervate până aci claselor bogate care își puteau plăti luxul frescelor și tablourilor scumpe spre împodobirea interiorului casei lor. Atunci, când pe la 1510 Dürer a dăruit poporului său minunate madone și scene pasionale din noul testament, bogatul împărat Maximilian I își ridică cel mai mare monument cultural al epocii, spre gloria sa, prin prilejuirea dată artiștilor să creeze opere literare și artistice, pe călea tiparului.

Ca un rezultat pe departe asemănător să fie obținut — lăsând afară din discuție valoarea talentelor pe cari le-ar avea la îndemână — străduința societății „Grafica” trebuie să tindă spre publicarea — paralel cu edițiile speciale pentru amatori și colecționari — a edițiilor populare și eficiente, la îndemâna oricui. Metodele tehnice ale xilografiei și litografiei, grație mai ales rezistenței plăcilor, permit un număr mare de tiraje.

Și, cine știe, poate cândva se va găsi între desenatori — dacă — nu între pictori — întemeietorul unei arte românești, zămislitorul unui „tipar” în care să se închege caracterul individual, național românesc în concretizarea unei concepții artistice.

F. ȘIRATO

INSEMNĂRI

„Sărbătoarea pâinei” și „Majestatea morții”, pagini din refugiu de Corneliu Moldovanu.

Ultimele volume ale d-lui Moldovanu stau la granița dintre ziaristică și literatură. Țin de gazetărie prin actualitatea lor politică, dar, prin stilul elegant și cald cu care ne-a obișnuit *Negușătorul de arome*, ele intră în tărâmurile adevăratei literaturi.

De altfel, prin însăși subiectele lor, bucățile din *Sărbătoarea pâinei* și *Majestatea morții* sunt diferite oscilații între cele două ramuri ale activității publicistice a d-lui Moldovanu. Bine înțeles că pe noi, cari suntem preocupați doar de aportul pe care o operă nouă îl aduce literaturii noastre, nu ne interesează tăria argumentelor politice ale ziaristului Moldovanu. Ceiace are precădere pentru noi, e faptul că pe lângă articolele obișnuite de ziar (*Defenda Austria, Eroarea germană, Triumful naționalităților*), găsim descrieri sugestive și mișcătoare, amintind de unele pagini din indu-

ioșătoarele povestiri de război din „Contes du Lundi” ale lui Daudet.

Trecând deci peste simplele articole gazetărești, pe cari le cunoșteam din ziarul „România” — publicate în timpul campaniei, la Iași —, constatăm ușurința cu care autorul brodează pe canavaua evenimentelor, tablouri evocatoare și pline de poezie. (*În cetatea profetului*). Chiar când e gazetar, poetul rămâne poet...

Asemeni unor colțuri de natură înflorită, rămase ca prin minune neatins de prăpădul lacom și neîndurător al obuzelor — pe un câmp de luptă — găsim și în aceste volume unele fragmente de pură literatură („Păpușa, trandafirul și ciocârlița” ori „Povestea viziunii Statorii”), nepângărite de avalanșa estinelor fraze de gazetă. Și ne parcă ciudă că, prin numărul lor restrâns, ele se pierd în noianul unor pagini — valoroase prin tendința lor —, dar care, chiar din cauza acestei tendințe oportuniste, ne apar — prin prisma artei — cam șterse... V. M.

A apărut No. 5 din

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILLUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Cu următorul sumar :

- Linia Siretului . . . . . *E. Lovinescu*
Pe mormântul lui Verhaeren
(poezie). . . . . *Elena Farago*
Catastrofa (nuvelă din războiul
Românilor din Ardeal). . . . . *L. Rebreanu*
Teatrul prizonierilor români în
Helmstedt } *D. Nana*
Anul 1918 (scenetă dramatică în
versuri). . . . .
Gligore Ghica și comediații
(nuvelă). . . . . *Victor Eftimiu*
Agonie în cimitir (poezie). . . . . *Alexandrina Scurtu*
Din Calvarul nostru (Flămânziții,
Bătrânii). . . . . *G. Cair*
Mișcarea dramatică: Hangioaica
și Ursuz, dar bun . . . . . *E. Lovinescu*
Documentele vremii: Un basarabean unionist, Luptele dela
On.

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 86 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 3

LIBRARIA
ALCALAY & COMP.
BUCURESTI

CENTRALA : Calea Victoriei, 37

SUCURSALA : Str. Lipscani, 88

Noutăți Literare

- Intuneric și Lumină* de Ion Al. Brătescu-Voinesti. 4.50
In lumea Dreptății de Ion Al. Brătescu-Voinesti. 5.—
Pagini de Război de E. Lovinescu . . . . . 4.—
Da Capo de Radu D. Roseții . . . . . 5.—
Ape adânci de Hortensia Bengescu-Papadat . . . . . 7.—
Bimbașa-Sava de I. Peretz . . . . . 6.—
Toader Nebunul de Alfred Moșoiu . . . . . 6.—
Dezertorul de M. Sorbul . . . . . 5.—
Răzbunarea de M. Sorbul . . . . . 5.—
Rozina de Claudia Millian . . . . . 6.—
Garoafe Roșii de Claudia Millian . . . . . 2.—
Fata din Dafin de Sc. Froda și A. Maniu . . . . . 5.—
Ruguri de Ion Săn-Georgiu . . . . . 3.—